

Ilgalaikių institucinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros programų metinių ataskaitų pateikimo ir vertinimo tvarkos aprašo priedas

(Ilgalaikės institucinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros programos vykdymo metinės ataskaitos pavyzdinė forma)

ILGALAIKĖS INSTITUCINĖS MOKSLINIŲ TYRIMŲ IR EKSPERIMENTINĖS (SOCIALINĖS, KULTŪRINĖS) PLĖTROS PROGRAMOS METINĖ ATASKAITA

Gauta Lietuvos mokslo taryboje

(Data – pildo Taryba)

Ataskaitos registracijos Nr.

(Pildo Taryba)

1. DUOMENYS APIE PROGRAMĄ

Programos pavadinimas	Lietuvos Metrikos ir kitų istorijos šaltinių tyrimas ir publikavimas
Mokslo ir studijų institucija (programos vykdytoja)	Lietuvos istorijos institutas Kražių 5, LT-01108, Vilnius +370 5 262 44 36 istorija@istorija.lt 111955361
Programos trukmė	2012–2016
Laikotarpis, už kurį teikiama ataskaita	2012 m.
Programai skirti norminiai etatai	6,24

2. PROGRAMOS VYKDYTOJAI

Eil. Nr.	Mokslo laipsnis	Vardas, pavardė	Pareigos
Programos vadovas			
1.	Hum. m. dr.	Artūras Dubonis	Vyresn. m. darb.; Archeografijos sk. vedėjas
Kiti programos vykdytojai			
2.	Hum. m. dr.	Darius Antanavičius	Vyresn. m. darb.
3.	Hum. m. dr.	Raimonda Ragauskienė	Vyresn. m. darb.
4.	Hum. m. dr.	Ramunė Šmigelskytė-Stukienė	Vyresn. m. darb.; LDK istorijos sk. vedėja
5.		Eglė Deveikytė	archeografė
6.		Jonas Drungilas	archeografas
7.		Inga Ilarienė	archeografė
8.		Laimontas Karalius	archeografas

3. ATLIKTI DARBAI IR PROGRAMOS REZULTATAI

Pateikite programos ataskaitinio laikotarpio rezultatų santrauką pagal programos tikslus ir uždavinius. Pristatykite tarpinius nepublikuotus ir sklaidos priemonėmis nepristatytus programos ataskaitiniu laikotarpiu atliktus darbus (pvz., įvairūs parengiamieji darbai, infrastruktūros kūrimas, medžiagos kaupimas, atlikti tyrimai ir pan.).

Programos dalyviai vykdo 4 tikslus: Lietuvos Metrika, knygų nr. 17 (530 lp.), 21 (244 lp.), 29 (184 lp.), 253 (330 lp.) tyrimas ir publikavimas (1); Lietuvos gyvenamų vietų istorijos dokumentai (2); Lietuvos užsienio politikos dokumentai (3); programos rezultatų, pasiekimų ir svarbių aktualijų skelbimas, skatinant lituanistikos tyrimų sklaidą Lietuvoje ir užsienyje (4).

Ilgalaikės mokslinės programos vykdytojai individualius darbus planuoja laikydamiesi Lietuvos istorijos instituto pareigybinių kvalifikacinių reikalavimų apraše nustatytų apimčių.

Vykdam 1 tikslą sėkmingai realizuojami visi užsibrėžti uždaviniai: planuotų Lietuvos Metrikos knygų tekstai perrašyti į elektronines laikmenas, kuriamos monografijos *Kas yra Lietuvos Metrika* ir *Lietuvos bajorijos archyvai XVI a.*; sukurtas „Praktinių patarimų rengiant spaudai Lietuvos Metrikos knygas (ir kitus XV–XVIII a. istorijos šaltinius)“ juodraštis. Spaudai pradėta rengti neplanuota LM knyga nr. 49 (1566–1572) (79 lp.). Vykdam 2 tikslą jau yra įteiktas leidybai Simno ir Lazdijų magdeburginių miestų privilegijų ir aktų rinkinys, renkami Augustavo, Liudvino ir Pilypavo miestų dokumentai. Realizuojant 3 tikslą rengiama šaltinių publikacija „Lenkijos–Lietuvos valstybės padalijimų dokumentai. 2 dalis. Sutartys su Rusija, Prūsija ir Austrija“. Mokslo rezultatų sklaidos (4 tikslas) uždaviniai taip pat realizuoti: išleistas eilinis *Istorijos šaltinių tyrimų* tomas ir du atskiri moksliniai-informaciniai leidiniai lietuvių ir rusų kalbomis *Lietuvos Metrikos naujienos*, nr. 13 (žr. 4.3–4).

Kaip ir buvo numatyta planuojant šią ilgalaikę mokslinių tyrimų programą, visi spaudai parengti darbai leidžiami LMT sklaidos projektų lėšomis. Dr. R. Ragauskienės vadovaujamo 2012–2013 m. sklaidos projekto LIT-5-33 lėšomis jau išleisti keturi leidiniai (LM nr. 32, *Istorijos šaltinių tyrimai, Lietuvos Metrikos naujienos* (liet. ir rus. k.), spaudai įteiktas Simno ir Lazdijų magdeburginių miestų privilegijų ir aktų rinkinys.

4. PUBLIKUOTI MOKSLINIŲ TYRIMŲ REZULTATAI

Pateikite per programos ataskaitinį laikotarpį paskelbtų mokslinių tyrimų rezultatų (įskaitant monografijas ir kt.) bibliografinį sąrašą su internetinės prieigos (jei tokia yra) nuorodomis. Biomedicinos, fizinių, technologijos ir žemės ūkio mokslų sričių programų vykdytojai pateikia tik monografijų ir periodiniuose mokslo leidiniuose, turinčiuose cituojamumo rodiklį (Impact Factor) „Thomson Reuters Web of Knowledge“ duomenų bazėje publikuotų straipsnių bibliografinius aprašus, patentus.

1. *Istorijos šaltinių tyrimai*, t. 4, sudarė ARTŪRAS DUBONIS. Vilnius: LII leidykla, 2012. 340, [2] p. ISSN 2029-0705
2. *Lietuvos Metrika*. Knyga Nr. 32 (1548–1549). Užrašymų knyga 32, parengė ANDRIJ BLANUTSA, DMITRO VASHCHUK, DARIUS ANTANAVIČIUS, EGLĖ DEVEIKYTĖ. Vilnius: LII leidykla, 2012. 164 p. ISBN 978-9955-847-57-1
3. *Lietuvos Metrikos naujienos*. „Lietuvos istorijos metraščio“ mokslinis-informacinis priedas. Nr. 13–2011. Vilnius: LII leidykla, 2012. 36, [2] p. ISSN 1392-3382
4. *Новости Литовской Метрики*. Научно-информационное приложение журнала „Ежегодник истории Литвы“. Nr. 13–2011. Vilnius: LII leidykla, 2012. 40 c. ISSN 1392-3390
5. ANTANAVIČIUS, D., „Cnotliwy Litwin“ (1592 m.) autorius ir teksto šaltiniai, *Istorijos šaltinių tyrimai*, t. 4, sudarė ARTŪRAS DUBONIS. Vilnius: LII leidykla, 2012, p. 133–155. ISSN 2029-0705
6. ANTANAVIČIUS, D., Originalių Lietuvos Metrikos XVI a. knygų sąrašas, *Istorijos šaltinių tyrimai*, t. 4, sudarė ARTŪRAS DUBONIS. Vilnius: LII leidykla, 2012, p. 157–184. ISSN 2029-0705
7. DRUNGILAS, J., Pastabos dėl lenkiškos rašybos Lietuvos Metrikos Užrašymų knygoje XVI a. pabaigoje–XVIII a. antrojoje pusėje (remiantis Lazdijų ir Simno aktais), *Istorijos šaltinių tyrimai*, t. 4, sudarė ARTŪRAS DUBONIS. Vilnius: LII leidykla, 2012, p. 207–229. ISSN 2029-0705
8. DUBONIS, A., Lietuvių kalba Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje XIV a. pabaigoje ir iki pirmosios knygos (1547 m.): vartojimo politika ar politinis vartojimas?, *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos kraštovaizdis*. Mokslinių straipsnių rinkinys, skiriamas profesorės Jūratės Kiaupienės 65-čiui, sudarė RAMUNĖ ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ. Vilnius: LII leidykla, 2012, p. 35–64. ISBN 978-9955-847-59-5
9. ILARIENĖ, I., Nuorašai ne lotynų kalba Lietuvos Metrikos knygoje Nr. 525: 1491 m. Valmieros sutartis, *Istorijos šaltinių tyrimai*, t. 4, sudarė ARTŪRAS DUBONIS. Vilnius: LII leidykla, 2012, p. 261–284. ISSN 2029-0705
10. KARALIUS, L., Kam reikalingos valdovų privilegijos Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje? Lucko miestiečių 1469 m. Kazimiero Jogailaičio privilegijos dėl naujų muitų draudimo Voluinėje teisinis, politinis ir ekonominis kontekstas 1469–1547 m., *Istorijos šaltinių tyrimai*, t. 4, sudarė ARTŪRAS DUBONIS. Vilnius: LII leidykla, 2012, p. 63–90. ISSN 2029-0705
11. RAGAUSKIENĖ, R., Vilniaus vietininkai ikireforminiame Viliaus pilies teisme 1542–1566 m.: nuo Luko Bezskio iki Stanislovo Hamšėjaus, *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos kraštovaizdis*. Mokslinių straipsnių rinkinys, skiriamas profesorės Jūratės Kiaupienės 65-čiui, sudarė RAMUNĖ ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ. Vilnius: LII leidykla, 2012, p. 463–481 ISBN 978-9955-847-59-5
12. RAGAUSKIENĖ, R., XVI a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės didikų archyvo atvejis: Dubrovnos linijos Hlebavičių dokumentų aprašai Lietuvos Metrikoje, *Istorijos šaltinių tyrimai*, t. 4, sudarė ARTŪRAS DUBONIS. Vilnius: LII leidykla, 2012, p. 109–132. ISSN 2029-0705

13. DEVEIKYTĖ, E., knygos recenzija, DARIUSZ KOŁODZIEJCZYK, *The Crimean Khanate and Poland–Lithuania: International Diplomacy on the European Periphery (15th–18th Century): A Study of Peace Treaties Followed by Annotated Documents. The Ottoman Empire and its Heritage. Politics, Society and Economy*, edited by SURAIYA FAROQHI, HALIL İNALCIK and BOĞAÇ ERGENE, volume 47, Leiden, Boston, 2011 – XXXVIII, 1098 p., facs. XVII, 2 žemėlapiai. ISBN 978-90-04-19190-7, *Istorijos šaltinių tyrimai*, t. 4, sudarė ARTŪRAS DUBONIS. Vilnius: LII leidykla, 2012, p. 313–324. ISSN 2029-0705
14. DUBONIS, A., anotacija knygai *Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 5 (1427–1506). Užrašymų knyga 5, Lietuvos Metrikos naujienos*. Nr. 13–2011. Vilnius: LII leidykla, 2012, p. 5–7. ISSN 1392-3382
15. ILARIENĖ, I., anotacija knygai *Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 7 (1506–1539). Užrašymų knyga 7, Lietuvos Metrikos naujienos*. Nr. 13–2011. Vilnius: LII leidykla, 2012, p. 8–15. ISSN 1392-3382. (0,68 a. l.); ИЛАРЕНЕ, И., *Новосту Литовской Метрики*. Научно-информационное приложение журнала „Ежегодник истории Литвы“. № 13–2011. Vilnius, 2012, p. 9–17. ISSN 1392-3390

5. REZULTATŲ SKLAIDA

Pateikite per programos ataskaitinį laikotarpį panaudotų rezultatų viešinimo ir populiarinimo priemonių sąrašą (tai, kas nepateikta „4. Publikuoti mokslinių tyrimų rezultatai“). Pateikite tikslius sklaidos priemonių bibliografinius ar kitokius duomenis (pvz., konferencijos pavadinimas, pobūdis (tarptautinė, Lietuvos, mokslinė, populiarinimo ar kt.) vieta, laikas, dalyvių skaičius ir kt.).

Vykdomos programos rezultatai buvo paskleisti dviem pagrindiniais kanalais: per Lietuvos istorijos instituto tinklalapį ir tarptautinėse mokslinėse konferencijose bei viešose diskusijose. Instituto tinklalapyje programinių leidinių bibliografiniai aprašai su trumpomis anotacijomis skelbiami puslapyje (<http://www.istorija.lt/html/metrika.html>). Kita vertus, siekiant kuo platesnės informacijos apie programos leidinius sklaidos, nuo pirmo numerio nuolat skelbiamas visas *Lietuvos Metrikos naujienų* tekstas lietuvių ir rusų kalbomis (<http://www.istorija.lt/lmn/index.html>).

Tarptautinėse mokslinėse konferencijose pranešimus perskaitė du ilgalaikės programos vykdytojai.

1. ANTANAVIČIUS, D., pranešimas „Реестр оригинальных книг Литовской Метрики XVI в. от 26 ноября 1623 г.“ tarptautinėje mokslinėje konferencijoje *Проблемы дипломатики, кодикологии и актовой археографии*, skirtoje S. Kaštanovo 80-čio jubiliejui paminėti. Maskva, 2012-02-02–03. Šio pranešimo tezės paskelbtos (ANTANAVIČIUS, D., „Реестр оригинальных книг Литовской Метрики XVI в. от 26 ноября 1623 г.“, *Проблемы дипломатики, кодикологии и актовой археографии. Материалы XXIV Международной научной конференции*. Москва, 2012, p. 162-164.
2. DRUNGILAS, J., JONYNAITĖ, D., pranešimas „Passed Along from Generation to Generation: The History and Restoration of Magdeburg Privileges Granted to Lazdijai“ Kopenhagos universiteto Arnamagnaean rankraščių mokslo tyrimų instituto rengiamame 14-tame tarptautiniame seminare *The care and conservation of manuscripts*. Kopenhaga, 2012 m. spalio 17–19 d.

Nacionalinėse mokslinėse konferencijose ir viešose diskusijose dalyvavo:

1. ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ, R., pranešimas „Abiejų Tautų Respublikos žlugimas: „savos kaltės“ mitas šiuolaikinių tyrimų kontekste“, skaitytas Europos kalbų ir kultūrų dialogo

tyrėjų asociacijos (EKKDTA) mokslinėje konferencijoje „Šiuolaikinės visuomenės sąmoningumas: senieji ir naujieji mitai“, Vilnius, 2012m. kovo 8–9 d.

2. ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ, R., pranešimas „Žlugimas ar sužlugdymas? Lietuvos ir Lenkijos valstybės padalijimų klausimas“. Koreferentas dr. Darius Žiemelis. Lietuvos edukologijos universitetas, Istorijos fakultetas. Humanitarinė popietė „Pro et contra“. 2012 m. lapkričio 8 d.

6. PASTABOS APIE PROGRAMOS VYKDYMO EIGĄ

Pateikite pastabas (jei tokių turite) dėl programos vykdymo pasikeitimų, vykdymo problemų, naujų aplinkybių ir kt.

Kadangi kai kurie programos dalyviai 2012 m. vykdė URM finansuojamus vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai projektą su ukrainiečiais ir baltarusiais (vadovas D. Antanavičius), jų parengta LM knyga nr. 32 buvo išleista kartu su ilgalaikės programos planiniais leidiniais, leidybą finansuojant LMT sklaidos projekto lėšomis.

Prie pradėtos vykdyti programos prisijungė archeografė Eglė Deveikytė (rengia LM knygą nr. 49. 79 lp.). Jos etatas papildomas, nėra iš programai skirtų 6,24 norminių. Toks administracinis-techninis sprendimas palankus vykdomos programos rezultatyvumui, nes jau susiduriama su aplinkybėmis, jog bet kokią kitą projektą laimėjęs programos vykdytojas gali teisėtai sumažinti savo darbo apimtį ilgalaikėje Instituto programoje. Dabar sunku prognozuoti, ar ateityje tai paveiks, kokių mastu programos vykdymo tempus ir jos rezultatus.

Programą vykdančios institucijos vadovas _____ Rimantas Miknys
(parašas) (Vardas, Pavardė)

_____

Lietuvos mokslo tarybos Humanitarinių ir socialinių mokslų komitetas, išnagrinėjęs Lietuvos istorijos instituto vykdomos ilgalaikės institucinės MTEP programos „**Lietuvos Metrikos ir kitų istorijos šaltinių tyrimas ir publikavimas**“ 2012 metų ataskaitą vertinusių ekspertų išvadas, ataskaitą prašo papildyti: apibrėžti ir motyvuoti, kaip ir kodėl pasirenkami vienokie ar kitokie šaltinių tyrimų aspektai.

Lietuvos Metrikos knygos užpildo didelę Lietuvos istorijos šaltinių spragą, atsiradusią dėl niokojančių XVII–XVIII a. karų, dokumentų ir archyvų kraustymų, slapstymų, per kuriuos žuvo XVI–XVII a. pirmosios pusės Lietuvos valstybės išdo, Vyriausiojo Tribunolo, daugelio pavietų žemės ir pilies teismų, taip pat savivaldžių miestų (ypač Vilniaus) magistratų knygos. Todėl Lietuvos Metrikos XVI a. knygų rengimas, tyrimas ir publikavimas yra pagrindinis ir neabejotinas programos „**Lietuvos Metrikos ir kitų istorijos šaltinių tyrimas ir publikavimas**“ mokslinių tyrimų pasirinkimo motyvas.

Lietuvos magdeburginių miestų dokumentų atranka tyrimams ir leidybai vykdoma taikant paprastą konservatyvų kriterijų – miesto privilegijos ir aktai nuo magdeburginių teisių gavimo yra svarbiausi miesto magdeburginio periodo Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje oficialiosios (formaliosios) kilmės dokumentai. „Lietuvos magdeburginių miestų privilegijų ir aktų“ rinkinių seriją šiuo metu sudaro 7 tomai (išleisti 1991–2010 m.) su 15 dabartinės Lietuvos miestų ir miestelių (Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikais – magdeburginių miestų) dokumentais ir 3 „Lietuvos miestų istorijos šaltinių“ tyrimų knygos (1988–2001 m.). Iš esmės magdeburginių Lazdijų ir Simno miestų privilegijų rinkinys beveik užbaigia šią seriją (šiuo metu rengiami tik Augustavo, Liudvinavo ir Pilypavo dokumentai), nes Vilniaus tyrimams skiriama atskira MTEP ilgalaikė programa, o Kauno tyrimai vykdomi VDU aplinkoje (Klaipėda Lietuvai tais laikais nepriklausė).

Lietuvos užsienio politikos dokumentai atrenkami ir tiriami atsižvelgiant į esamą ištirtumo lygį (Lenkijos-Lietuvos valstybės padalijimų problematika lietuvių istoriografijoje konceptualiai neanalizuota) ir tyrimų tęstinumą (2003 m. paskelbta pirmoji „Lenkijos-Lietuvos valstybės padalijimų dokumentų“ dalis, skirta Sankt Peterburgo konvencijoms).

Lietuvos Metrikos, magdeburginių miestų privilegijų ir aktų, bei valstybės padalijimų dokumentų publikacijų rengimo turinys yra vienodas. Jį sudaro keli vykdymo etapai: a) numatomo publikuoti teksto (knygos) parinkimas arba dokumentų rinkinio sudarymas, b) rankraštinį tekstą perrašymas į skaitmenines laikmenas, c) sukurto teksto koregavimas ir redagavimas, d) mokslinio-informacinio aparato sukūrimas, e) dalykų, vietovardžių ir asmenvardžių rodyklių sukūrimas, f) mokslinio įvado sukūrimas, g) rankraščio parengimas leidybai.

Reikšmingiausias programos mokslinių šaltinių archeografinių tyrimų tikslų ir uždavinių pasirinkimo ir realizavimo aspektas yra kirilica, lenkiškai ir lotyniškai parašytų tekstų rengimas spaudai, juos moderninant ir pritaikant šiuolaikinio tyrinėtojo ar Lietuvos praeitimi susidomėjusio naudotojo poreikiams. Nuo šaltinio teksto rengimo spaudai iki spaustuvės kaupiamos klasikinės archeografinių tyrimų žinios. Istorijos šaltinių kalbos tyrimų ir paleografijos metodo dėka programos dalyviai parenka optimaliausią rankraštinio teksto perteikimo būdą, atsisakydami nebenaudojamos grafikos raidžių, tačiau palikdami tas senąsias raides ir teksto rašybos bruožus, kurie iliustruoja publikuojamo teksto kalbinę ir grafinę specifiką, parodo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės raštinės darbo ypatybes, atskleidžia rašytinio dokumento diplomatiką, jo sudarymo kelią nuo registro ar koncepto iki pilno formuliario. Sudarant mokslines rodykles, pastabas ir komentarus, nustatant dokumentų datas gaunamos naujos chronologijos, genealogijos ir istorinės geografijos žinios. Išnaudojant kodikologijos metodo galimybes, išsamiai aprašoma bendroji rankraštinės knygos būklė.

Vykdomos programos mokslo tiriamiesiems aspektams realizuoti sudaromas daugiatomis neperiodinis mokslinių straipsnių rinkinys *Istorijos šaltinių tyrimai* (šiuo metu išleisti 4 tomai) bei mokslinio-informacinio leidinio *Lietuvos Metrikos naujienos* sąsiuviniai.

Artūras Dubonis